

לפי טעם זה, הצורך לתרגם בהוייה קיים רק כש"אלהים" בא כשם בפני עצמו, כי בכגון זה עלולים מינים לייחס לצורת "אלהים" כוונת ריבוי. לכן באלה תרגם בקביעות באמצעות הוייה כגון "בראשית ברא אלהים" - "בְּקִדְמִין בְּרָא ה'". כנגד זאת בצירופים "ה' אלהים" או גם "ה' הוא האלהים", סכנת הריבוי אינה קיימת כי צירוף השמות "ה' אלהים" מוכיח שמדובר בהוייה הנתפס כשם העצם האחדותי.⁷ לפיכך מתורגמים צירופי שמות אלה כצורתם כגון "ויקרא ה' אלהים אל האדם" (בר' ג ט) "וּקְרָא ה' אֱלֹהִים לְאָדָם"; "כי ה' הוא האלהים" (דב' ד לה) "אֲרִי ה' הוּא אֱלֹהִים", בהשמטת הידוע. ואילו שמות "אלהים" הבאים כשם נטוי דוגמת "אלהינו" או "אלהיכם" - מאין אפשרות לתרגםם בשם הוייה שאינו בר נטייה - מתורגמים בדרך מיוחדת: צורת הריבוי "אלהים" מוחלפת לצורת יחיד "אֱלֹהֶא" המקבילה ל"אֱלֹהֶה". בהתאם לכך "אֱלֹהֵיכֶם" מתורגם "אֱלֹהֵכוֹן", "אֱלֹהֵי" - "אֱלֹהֵי" ו"אלהינו" - "אֱלֹהֵנָא", בהשמטת היו"ד שהיא סימן הריבוי ובלמ"ד קמוצה. השווה "שמע ישראל ה' אֱלֹהֵינו ה' אחד" (דב' ו ד) "ה' אֱלֹהֵנָא" (אֱלֹהֶה שלנו, ולא אלהים שלנו), וכן "כאשר צוני ה' אֱלֹהֵי" (דב' ד ה) שמסורת ניקודו בת"א היא "כְּמָא דְפִקְדָנֵי ה' אֱלֹהֵי".⁸

משיב? מוכיחה שבראשית הנצרות לחלו אמונות המיניים גם לתוך מחנה ישראל [שכנגדם נתקנה ברכת המיניים]. על כן משיב ר' שמלאי לתלמידיו שכל השלושה הם שמות נרדפים, כאדם האומר "אומנים" "בנאים" "ארכיטקטונים". והשווה מנחות קי ע"א: "תניא, אמר רבי שמעון בן עזאי: בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוקי" וברש"י: "לבעל הדין - לאומרים רשויות הרבה הן".

במיוחד נשענו הנוצרים בימי הביניים על צורת הריבוי "אלהים" כמו שמופיע ב"נצחון ישן" (=ספר פולמוס עם הנצרות שנתחבר באשכנז בימי הביניים) לפרשת בראשית:

"בראשית ברא אלהים" - אם יאמרו המשומדים למה כתוב "אלהים" לשון רבים? היה לו לכתוב "אלוה" לשון יחיד? אלא ודאי שנים הם אב וכן. ויש להשיב: "אלהים" לפעמים לשון יחיד הוא... כמו "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמו' ז א). וגם יש לומר לשון כבוד הוא שהשרים שהם בשר ודם עוד היום הם נוהגים לכתוב ליחיד לשון רבים "אנו פלוני ופלוני". וכל שכן לקרוא לקב"ה עצמו דרך כבוד. ולעולם ה' אחד ושמו אחד כאשר מוכיח לקמן "ויברא" (כו) ולא כתיב "ויבראו".

ההסתמכות הנוצרית על צורת הריבוי "אלהים" המתעצמת בימי הביניים, הניעה כנראה גם את רש"י לברר במספר מקומות את צורת "אלהים", מתוך פולמוס סמוי עמהם. כך בבר' לה ז ד"ה "נגלו אליו האלהים - במקומות הרבה יש שם אלוהות ואדנות בלשון רבים... אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא לשון רבים"; בר' כ יג ד"ה "כאשר התעו"; שמי' כב יט ד"ה "לאלהים". לפולמוס דומה עם הנוצרים סביב "אלהים" - ראה גם רס"ג, "אמונות ודעות", מאמר שני פרק ט (מהדורת קאפח, עמ' צג-צד); ראבי"ע בראשית א כו; סמ"ג מצות עשה ב. וראה גם "תורה שלמה", בראשית א אות קצו. ואולם כל הפרשנים שזכרו אינם מסתמכים על המרת "אלהים" בהוייה אצל אונקלוס, אף על פי שיש בתרגומו כדי לסייעם. ייתכן שנמנעו מלכרוך את ת"א בטיעוניהם שכן הנצרות נאחזה ב"מימרא" - מונח הרווח באונקלוס - כדי להוכיח ממנו את אמונת השילוש, ראה להלן הערה 95.

כוונת שילת הריבוי הוזכרה גם אצל ראבי"ע "ברא - לשון יחיד עם לשון רבים רמז למצוה העליונים, ונקרא על שםם כאשר יקראו לשונות הגוים לשונות, על כן הוצרך המתרגם בתורה בארמית לתרגם אלהים - ה' כי תרגומו הוא אלהא" (שיטה אחרת - דקדוק הפרשה הראשונה!).

7. השווה רש"י בר' ב ה "ה' אלהים - וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא אלהים". וראה "מורה נבוכים" א סא: "כל שמותיו יתעלה הנמצאים בספרים כולם נגזרים מן הפעולות, וזה מה שאין העלם בו אלא שם אחד, והוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא שם המיוחד לו יתעלה, ולזה נקרא שם המפורש, ענינו שהוא יורה על עצמו יתעלה הוראה מבוארת אין השתתפות בה".

8. שלא כבארמית המקראית ובה מצוי "אלהים" רבים גם כאשר הוא בא כשם נטוי, כגון "לאלהיך לא